

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО ДОСВІДУ ПРОМИСЛОВО РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Є.І.Войнова, аспірант

Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова

У статті надається порівняльний аналіз фінансування інноваційної діяльності розвинених країн світу та, зокрема, України, роблячи акценти на участь іноземних інвесторів. Окрему увагу приділяється структурі фінансування інноваційної діяльності в АПК.

В статье предоставлен сравнительный анализ финансирования инновационной деятельности развитых стран мира и Украины в частности, делая при этом акценты на участии иностранных инвесторов. Отдельное внимание уделяется структуре финансирования инновационной деятельности в АПК.

Світовий досвід ведення господарської діяльності підтверджує велику роль інноваційної складової розвитку будь-якого підприємства для досягнення конкурентних переваг, незалежно від того належить воно до агропромислового комплексу, високотехнологічного виробництва або сфери послуг.

Цей закон розвитку усвідомлюють всі країни світу, які приділяють увагу інноваціям. До таких країн належить і Україна. Різниця між Україною та промислово розвиненими країнами лише в наявності інноваційного досвіду, інноваційної історії. Відлік інноваційної історії України можна починати з 2002 року, із прийняттям Закону України "Про інноваційну діяльність". Безперечно, до цього часу нововедення також створювались, але вони носили виключний характер.

В умовах сьогодення Україна поставила собі за мету побудувати свою національну інноваційну систему. Для ефективного досягнення цієї мети необхідним є дослідження інноваційного досвіду розвинених країн світу.

Інноваційному розвитку України присвячено багато робіт вітчизняних авторів. Серед них можна виділити Каплуна І.В., Волошину Н.М., Притулу Х.М., Дениса О.Б., Гаврилюка М.М. та

інших. Вітчизняні наукові діячі приділяють багато уваги моделюванню інноваційного розвитку України та безпосередньому констатуванню необхідності інноваційного розвитку. Такий теоретичний розгляд можна віднести до першого етапу розвитку наукової думки про інновації, на якому зараз і знаходяться сучасні відчизняні дослідження.

Ця робота своєю глобальною метою ставить здійснити перехід до другого етапу, коли вже є деякий досвід впровадження інновацій в Україні, коли виявилися проблеми, коли вибрано шлях розвитку і, насамперед, коли є бажання проаналізувати досвід успішних країн світу для того, щоб більш ефективно розвиватись у інноваційному напрямку. В рамках вищезгаданої мети на данному етапі проаналізуємо структуру фінансування інноваційної діяльності країн світу та, зокрема, України.

Перш ніж проводити аналіз фінансування наведемо суттєву ремарку щодо інноваційної філософії держав. Існує суттєва різниця у підходах до розуміння значущості інновації в Україні та США. Так, згідно із Законом України “Про інноваційну діяльність”, інновації — новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [1]. Американська філософія інновації визначає її як створення нових речей, які додають цінність для замовника або компанії [2].

З цієї різниці стає зрозумілим, чому США стоїть на першому місці в світі за величиною витрат на інноваційні розробки — це виводить американські компанії у світові лідери. Хоча лідерство не є головною причиною інноваційних розробок компаній. Для американських компаній важливіше той факт, що постійна ефективна інноваційна діяльність забезпечує прибутки акціонерам на рівні вище середнього більше десяти років [2]. Цей процес тим більше яскраво проявляється в рамках дуже високої чутливості ринкової вартості фірм до інноваційних розробок.

Таким чином, в США інновації стали невід’ємною необхід-

ною частиною існування компаній. Хоча приклад США ненайкращий з урахуванням закону прогресивного розвитку (такий розвиток, який вимагає мінімум витрат, і в свою чергу пропонує максимальну віддачу). Згідно з дослідженнями Войнової Є.І. глобальної інноваційної інформації [3], країна, яка в 2006 році показала найкращий результат інноваційного розвитку, була Мальта. З 48 промислово розвинених країн світу тільки Мальта в 2006 році найменше витратила на НДДКР, але стояла на третьому місці в рейтингу країн по розповсюдженню інновацій і на другому — по їх застосуванню. Лідерство Мальта займає з продажу нових для ринку товарів — 13,6% товарообігу (це найвищий показник рейтингу країн в 2006 році) [4].

Враховуючи теоретичні аспекти інноваційної діяльності, прогресивний розвиток Мальти не відноситься до інноваційних лідерів згідно з аналізом Маастрихського інституту економічних досліджень з інновацій та технологій (MERIT), дослідження якого мають світову значимість в сфері інновацій. Натомість спеціалісти MERIT на базі багатопрофільного математичного аналізу показників інноваційного розвитку до лідерів відносять Фінляндію, Швецію, Швейцарію, Японію, Сингапур, Ізраїль і, аж потім, — США [3]. До іншої інноваційної групи (наступних найкращих представників) відносять Німеччину, Данію, Нідерланди, Канаду, Великобританію, Корею, Францію, Ісландію, Норвегію, Бельгію, Австралію, Австрію, Ірландію, Люксембург та Нову Зеландію. Показники даної групи дещо слабші від показників країн-лідерів. До третьої групи послідовників відносять Гон Конг, Росію, Словенію, Італію, Іспанію, Чехію, Хорватію, Естонію, Угорщину та Мальту. І останню групу складають Литва, Греція, Китай, Словачка, Південна Африка, Португалія, Болгарія, Турція, Бразилія, Латвія, Мексика, Польща, Аргентина, Індія, Кіпр, Румунія. В наведений рейтинг не входить Україна з тих причин, що вона не пройшла 0,1 відсотковий бар'єр відбору світової долі витрат на НДДКР.

За джерелами фінансування інноваційної діяльності країни світу можна розділити на декілька груп. Групу “закритих інновато-

рів” складають Японія, США та Корея, які повністю закриті для участі іноземних фондів у фінансуванні інвестицій. Так, станом на 2003 рік 98% фінансування інноваційної діяльності японські підприємства проводили за власний рахунок, що складало 77,5 млрд. дол., і лише по 1% фінансування — за кошти держави та національних фондів [5]. Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності Японії (79 млрд. дол.) ставить її на друге місце в світі після США (хоча і складає 41% їх обсягу).

Власні кошти підприємств Кореї та США у фінансуванні інноваційної діяльності складають відповідно 94% та 90%, а 6% та 10% фінансує держава. За загальним обсягом фінансування (17,6 млрд. дол.) Корея посідає шосте місце в світі, незважаючи на те, що це складає всього 9% від фінансування у США та 22% — у Японії. Рівень такого фінансування забезпечує Кореї досить високий рівень результативності інноваційної діяльності.

До групи “відкритих інноваторів” відносять Великобританію, Угорщину та Ісландію. Рівень участі іноземних інвесторів в інноваційній діяльності складає більше 20% у фінансуванні. Для Великобританії такий відсоток відповідає 5 млрд. дол., для Угорщини — 106 млн. дол., і для Ісландії — 25 млн. дол. Доля власного фінансування підприємств складає відповідно 63, 71 та 77%, а іншу частину складають витрати бюджетів.

Далі можна виділити групу країн “схильних до іноземного втручання в інноваційний процес” — рівень фінансування іноземними фондами інноваційної діяльності складає 10-19% всіх витрат. До цієї групи відносяться Нідерланди, Канада, Нова Зеландія, Данія та Франція. В цій групі державна підтримка інновацій найбільше простежуються у Франції та Новій Зеландії — відповідно 11% з 22 млрд. евро та 10% з 436 млн. дол..

Четверту групу “державних інноваторів” складають Словачія, Польща, Чехія, Іспанія та Норвегія. Державне інвестування інновацій цих країн більше 10%, а в Словачії та Польщі сягає навіть 22 та 15%. Відповідно втручання іноземних інвесторів — 1-2%. Загальний же інноваційний рейтинг цих країн невисокий. Більше іноземних коштів задіяно в інших трьох країнах — 5-9%, і їх

рейтинг набагато вищий. Тим не менш, таку чітку паралель зв'язку проводити було б передчасно.

І останню групу “відносно самостійних інноваторів” складають Фінляндія, Німеччина, Австралія, Португалія, Люксембург, Греція, Ірландія та Швеція. Майже 90% фінансування інноваційної діяльності підприємства цих держав забезпечують самостійно, а іншу частину розділяють між державою та іноземними інвесторами. Перевагу іноземним інвесторам надають такі країни, як Ірландія, Швеція, Люксембург та Греція — 8% всіх інвестицій. Португалія приймає інвестиції з цих джерел нарівні — по 5%. А в інших країнах переважає державне фінансування.

Що ж до України, то порівнювати абсолютні величини фінансових коштів немає можливості, бо кількісні показники за міжнародними та національними підрахунками різні, тим паче, що інноваційна діяльність України не аналізується світовою спільнотою. Зазначимо, що згідно з вітчизняними статистичними даними [6] в 2003 році джерела фінансування інноваційної діяльності розподілялись таким чином: 429 млн. дол. (70,3%) — власні кошти, 19 млн. дол. (3,1%) — державні кошти, 26 млн. дол. (4,2%) — кошти іноземних інвесторів, 137 млн. дол. (22,4%) — інші національні фонди, в тому числі 22 млн. дол. — кошти вітчизняних інвесторів та 110 млн. дол. — кредити.

Доля агропромислового комплексу в інвестуванні інноваційної діяльності з усіх країн не перевищує 3% (Польща — 20 млн. дол.) [5], а в Україні сягає 18% (112 млн. дол.) [6]. Розподіл джерел фінансування в АПК в багатьох країнах повторює загальну структуру. Виокремлюються Чехія та Словачія, більше 50% фінансування інновацій яких приходиться на державу, а іншу частину фінансують самі підприємства, Норвегія, Іспанія та Фінляндія, в інноваційній діяльності яких близька 20% задіяно коштів іноземних інвесторів, а державні кошти розподіляються відповідно 5, 18 та 19%.

Структура фінансування інноваційної діяльності в Україні розподіляється таким чином: 59,5% — власні кошти, 0,25% — державні кошти, 16,6% — кошти іноземних інвесторів, 23,65% —

інші національні фонди.

З вищенаведеної інформації видно, що на даному етапі розвитку інноваційної діяльності в світовому масштабі склалась своєрідна практика інвестування, що безпосередньо впливає на розвиток інновацій. В світі виокремлюється п'ять груп країн з подібною структурою фінансування. З точки зору іноземної участі, складається така закономірність, що лідери з інновацій повністю закриті для іноземного втручання в інноваційний процес. Існує пряма залежність між долею фінансування іноземними інвесторами та рівнем інноваційного розвитку (чим більше фінансування, тим більший коефіцієнт інноваційності). Винятком є лише країни-лідери.

Структура фінансування інноваційних підприємств України дуже відрізняється від середньосвітового рівня. Це пов'язано з високим рівнем кредитування в Україні, яке за кордоном майже відсутнє. Існує особливість фінансування агропромислового комплексу України, яка виходить з того, що рівень інвестування інноваційної діяльності сільського господарства порівняно високий, а фінансування держави порівняно з світовою практикою низьке. Саме такі відмінності у фінансуванні можуть бути причиною сучасного інноваційного рівня розвитку економіки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2002 року №40-IV // Відомості Верховної Ради (ВВР).- 2002.- N 36.- ст.266
2. Майкл Л. Джорж, Воркс Джеймс, Вотсон-Хемфил Кимберли Стремительные инновации (Пер. С англ. – R/Companion Group, 2006. – 350 с.
3. 2006 "Global innovation Scoreboard" (GIS) Report/ Hugo Hollanders, Anthony Arundel. – European Trend Chart on Innovation: MERIT. – December 4, 2006. – 32 p. / http://trendchart.cordis.lu/scoreboards/scoreboard2006/pdf/eis_2006_global_innovation_report.pdf
4. Comparative analysis of innovation performance. European innovation scoreboard 2006. – Pro Inno Europe: Inno Metrics. – 2006 // <http://www.proinno-europe.eu/inno-metrics.html>
5. OECD Science and Technology Statistics. Research & Development Statistics – Business Expenditure on Research and Development by Industry and Source of Funds (Table 14)// ISIC Rev.3 Vol 2006 release 01//<http://oecd-tats.ingenta.com/OECD/eng/TableViewer/wdsdim/dimensionp.asp>
6. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Стат. Зб./ Держкомстат. – К. 2004. – 395с.